

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräistä maatalouden luopumistuen ansiotulorajaan covid-19-epidemian johdosta sovellettavista väliaikaisista menettelyistä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki eräistä maatalouden luopumistuen ansiotulorajaan covid-19-epidemian johdosta sovellettavista väliaikaisista menettelyistä. Ehdotetussa laissa säädettäisiin, että eräitä luopumistuen maksamista ja sen aloittamista, luopumistuen maksun keskeyttämistä ja luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuutta koskevia edellytyksiä, joista säädetään maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetussa laissa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa, ei sovellettaisi 1.3.2021—31.12.2021. Lakiehdotuksen tarkoituksena on mahdollistaa väliaikaisesti maatalouden luopumistukeen oikeutettujen tuensaajien ansiotyössäkäynti huoltovarmuuden turvaamiseksi covid-19-epidemian aiheuttamissa olosuhteissa maa- ja metsätalousministeriön toimialan kannalta kriittisissä tehtävissä ilman, että työssä ansaitun tulon määrä vaikuttaisi maatalouden harjoittamisesta luopuneen oikeuteen saada luopumistukea 1.3.2021—31.12.2021. Esitys vastaa 16.3.2020—31.12.2020 voimassa ollutta väliaikaista lakia.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa vuoden 2021 loppuun.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	5
2 Nykytila	5
3 Tavoitteet	8
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	8
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	8
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	9
5 Lausuntopalaute	11
6 Säännöskohtaiset perustelut	11
7 Voimaantulo	13
8 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	13
LAKIEHDOTUS	16
Laki eräistä maatalouden luopumistuen ansiotulorajaan covid-19-epidemian johdosta sovellettavista väliaikaisista menettelyistä.....	16

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Suomessa vallitsevat koronavirustilanteesta johtuvat tavanomaisesta poikkeavat olosuhteet. Covid-19-epidemian alkuvaiheessa valtioneuvosto totesi yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa 16.3.2020 pandemian vuoksi valmiuslain (1552/2011) mukaiset poikkeusolot, jotka olivat voimassa 15.6.2020 saakka. Vuoden 2020 kesän ja syksyn rauhallisemman jakson jälkeen epidemia alkoi uudelleen kiihtyä ennen joulua erityisesti muuntovirusten vuoksi. Pahentuneen epidemiatilanteen vuoksi valtioneuvosto totesi 1.3.2021 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, että Suomessa vallitsee jälleen valmiuslain 3 §:n 5 kohdan mukaiset poikkeusolot, jotka päättyivät 27.4.2021. Tämän johdosta hallitus on linjannut poikkeuksellisia toimenpiteitä, jotka on osittain saatettu voimaan valmiuslakiin ja tartuntatautilakiin (1227/2016) sisältyvin valtuuksin ja toisaalta uusin lainsäädäntötoimenpitein. Näihin toimenpiteisiin ovat kuuluneet muun muassa julkisten kokoontumisten rajoittaminen, Suomen ulkorajojen sulkeminen, erilaisten ravintoloiden ja kahviloiden aukiolon rajoittaminen.

Terveysturvallisuuden edistämiseksi rajat ylittävässä liikenteessä on keskeinen vaikutus epidemian leviämisen estämiseen erityisesti tilanteessa, jossa covid-19-taudin ilmaantuvuus tai muuntuneiden virusten esiintyminen ovat suurempia Suomen rajojen ulkopuolella.

Maaliskuussa 2020 rajavalvonta palautettiin väliaikaisesti sisärajoille valtioneuvoston tekemien päätösten perusteella. Tällä hetkellä valtioneuvoston päätös sisärajavälön väliaikaisesta palauttamisesta on voimassa 25.5.2021 saakka. Vastaavasti EU- ja Schengen maiden ulkopuolelta tulevaa henkilöliikennettä on rajoitettu. Päätöksissä on määritelty henkilöliikenteelle tarkoitettuilla rajanylityspaikoilla sallitut maahantuloperusteet ottaen huomioon Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntija-arvio covid-19-tartuntatautilanteesta ja sen kehittymisestä eri maissa.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on antanut yleiset matkustajille suunnatut ohjeet covid-19-tartuntojen torjumiseksi rajat ylittävässä liikenteessä sekä suositellut riskimaista saapuvien matkustajien maahantulon jälkeistä testausta ja karanteenia. Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut ohjeita kunnille, kuntayhtymille ja aluehallintovirastoille terveysturvallisuutta rajat ylittävässä liikenteessä edistävistä toimista. Kunnat ja kuntayhtymät ovat järjestäneet tartuntatautilain 14 §:n mukaisia yleisiä terveystarkastuksia rajanylityspaikoilla ja maahantulijoiden covid-19-testausta. Aluehallintovirastot ovat tehneet päätöksiä maahantulijoiden pakollisesta osallistumisesta terveystarkastukseen.

Todistusta ennen matkaa toteutetusta negatiivisen tuloksen antaneesta covid-19-testistä on suositeltu Suomeen saapuville syksystä 2020 alkaen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen suosituksesta osa liikennöitsijöistä on alkanut vaatia edellytyksenä lennolle pääsemiseksi todistusta enintään 72 tuntia ennen tehdystä covid-19-testistä, jonka tulos on negatiivinen.

Pääministeri Marinin hallitus päätti 4.2.2021 vuonna 2021 noudatettavista käytännöistä ulkomaisen kausityövoiman maahantulossa. Samoin kuin vuonna 2020 pohjana oli viranomaisen arvion perusteella laadittu listaus välttämättömistä huoltovarmuuden kannalta akuuteista tai toimialan toiminnan kannalta kriittisistä työtehtävistä, sisältäen merkittävät huoltotyöt. Kriittiset työtehtävät ovat sellaisia, jotka eivät siedä viivästystä ja joiden suorittamatta jäämisellä olisi merkittävä vaikutus huoltovarmuuteen tai toimialan toimintaan. Alkutuotannossa maa-, puutar-

hatalouden osalta huoltovarmuuden kannalta akuutteja tai toimialan toiminnan kannalta kriittisiä työtehtäviä ovat muun muassa kotieläintuotannon sekä eläinten hoidon ja terveyden kannalta välttämättömät työt. Jälkimmäisiin tehtäviin kuuluvat esimerkiksi maatalouden lomitus, jossa kotieläintuotantoa harjoittava maatalousyrittäjä voi saada sijaisen hoitamaan eläimiä puolestaan, kun hän pitää vuosilomaa tai esimerkiksi sairastuu. Pääministeri Marinin hallitus päätti, että vuonna 2021 ei aseteta vuoden 2020 tapaisia kiintiöitä maahan tuleville Schengen-alueen ulkopuolisille kausityöntekijöille, vaan arvio tarpeellisesta välttämättömän työvoiman määrästä jää työnantajien vastuulle. Hallitus teki myös päätöksen, jonka mukaan tulevien kausityöntekijöiden terveysturvalliseen maahantuloon, tiloilla siirtymiseen sekä siellä oleskeluun kiinnitetään erityistä huomiota. Maahantulossa ja siihen liittyvissä testauksissa sekä mahdollisessa karanteenissa noudatetaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL), Aluehallintovirastojen (AVI) ja rajaviranomaisten ohjeita. Ulkomaisia kausityöntekijöitä työllistävien tilojen tulee tehdä yhteistyössä paikallisten terveysviranomaisten kanssa terveysturvallisuussuunnitelma, johon on kirjattuna noudatettavat varotoimet ja toiminta mahdollisen tartunnan ilmetessä. Työnantaja vahvistaa suunnitelman olemassaolon samalla lomakkeella, jossa perustellaan työntekijän työn välttämättömyys ja kriittisyys.

Normaalivuonna maa- ja puutarhatalouden kausitoissa on ollut noin 16 000 ulkomaista kausityöntekijää. Vuonna 2020 myönnettiin yhteensä 9 000 kausityölupaa tai -viisumia Schengen-maiden ulkopuolisiin maihin, mutta maahan tuli lopulta vain vajaa 7 000 kausityöntekijää. Alentunutta työntekijämäärää paikattiin muun muassa tuotantoa sopeuttamalla sekä rekrytoimalla kotimaista työvoimaa. Kotimaisen työvoiman rekrytoinnin vahvistamista suunnitellaan ja toteutetaan myös vuonna 2021, mutta muun muassa työvoiman saatavuuteen ja harjaantuneisuuteen liittyvien vaikeuksien vuoksi ei kotimaisella työvoimalla voi korvata kuin osan kokeneista ulkomaisista työntekijöistä. Näin ollen on erittäin tärkeää saada maahan tarpeellinen määrä ulkomaista kausityövoimaa. On kuitenkin odotettavissa, että normaalivuosien tulijamäärää ei tänäkään vuonna ole tulossa, ja ainakin jonkinasteinen työvoimapula on odotettavissa myös vuonna 2021.

Ruokaturvan merkitys korostuu covid-19-epidemian aiheuttamissa olosuhteissa ja nyt on vuoden tärkein aika ruokaturvan varmistamisen kannalta eli uusi satokausi. Maatilojen kausityövoiman tarve ulottuu kevään istutustoista lokakuulle kestävään sadonkorjuuseen. Covid-19-tautitilanteen jatkuessa myös mahdolliset sairastumiset aiheuttavat lisätyövoiman tarvetta vielä loppuvuoden aikana. Kriittistä henkilöstöä ovat erikoisammattitaitoa omaavat henkilöt. Kaikkein kriittisimmiksi ja kiireellisemmiksi on havaittu joukko maatalous- ja puutarhatuotannon kasvukauden alkuun sekä tuotantoeläinten hoitoon liittyviä töitä, joille on oltava tiedossa ammattitaitoisia tekijöitä. Alkutuotannon ylläpito on maamme huoltovarmuuden kannalta erityisen tärkeää, koska covid-19-epidemian edetessä ja jatkuessa ei maatalous- ja puutarhatuotteiden tuonnin jatkuvuudesta voida olla varmoja. Alkutuotannon kannalta tärkeää osaamista ja ammattitaitoa voidaan arvioida olevan maatalouden harjoittamisesta luopuneilla entisillä maatalouden harjoittajilla. Luopumistukilainsäädännön kannalta luopujilla on kuitenkin ainoastaan rajallinen mahdollisuus työskennellä palkkatyössä ilman, että ansaittu tulo vaikuttaa luopujan oikeuteen saada luopumistukea.

Maa- ja metsätalousvaliokunta totesi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaisesta muuttamista koskevasta esityksestä antamassa lausunnossaan (MmVL4/2020 vp), että kriittisimmät tehtävät ovat tällä hetkellä puutarha-alan kevättyöt sekä eläintuotannon eläinsuojelulliset työt. Eläintiloilla ulkomaisen kausityövoiman puute voi aiheuttaa yksittäisillä tiloilla vakavia eläinsuojelullisia ongelmia ja puutarhatiloilla koko kasvukauden tuotannon menettämisen. Myös peltoviljelyssä viljelyn onnistuminen vaatii ammattitaitoista työvoimaa ke-

vättöiden hoitoon. Valiokunta piti välttämättömänä, että ulkomaisen työvoiman lisäksi toteutetaan pikaisesti toimia kotimaisen työvoiman liikkuvuuden lisäämiseksi ja kotimaisen työvoiman saamiseksi alkutuotannon kausityöhön. Valiokunta piti hallituksen esityksen mukaisia toimenpiteitä tarpeellisina, mutta totesi, että huomioon ottaen tiedossa oleva kausityövoiman tarve ne eivät ole riittäviä. Valiokunta edellyttikin, että selvitetään vielä lisäkeinoja työvoiman varmistamiseksi huoltovarmuuden kannalta kriittisille aloille. Edellä aiemmin asiassa esitetty mukaan huomioiden, tämä esitys vastaa vuoden 2021 osalta lisäkeinoista työvoiman varmistamiseksi huoltovarmuuden kannalta kriittisille aloille.

Kotimaisen kausityövoiman saatavuuden turvaamiseksi on tehty määräaikainen korotus työttömyysturvan suojaosaan ja laajennettu työttömyysturvalainsäädännössä tarkoitettun liikkuvuusavustuksen käyttömahdollisuuksia määräajaksi. Lisäksi vuonna 2020 voimassa ollut ja nyt esitettävä luopumistuen ansiotulorajan määräaikainen soveltamatta jättäminen parantaa kotimaisen kausityövoiman saatavuutta. TE-toimistot tukevat myös työnantajia löytämään tekijöitä kausityöhön myös kotimaasta. Lisäksi tuetaan kausityöntekijöiden löytymistä muista EU/ETA maista järjestämällä virtuaalisia eurooppalaisia rekrytointitapahtumia.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu kiireellisenä voimassa olleiden poikkeuslojen johdosta. Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela on osallistunut esityksen valmisteluun.

Lausunto pyydettiin seuraavilta tahoilta: oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Ruokavirasto, Ahvenanmaan valtionvirasto, Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela, Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto MTK, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC ja ProAgria Keskusten Liitto.

2 Nykytila

Maatalouden harjoittamisesta pysyvästi luopuneille on myönnetty luopumistukea vuosina 1995–2018 maatalouden rakenteen parantamiseksi. Viimeisin maatalouden luopumistukijärjestelmä päättyi 31.12.2018, eikä uusia luopumistukia enää myönnetä. Luopumistukia maksetaan kuitenkin edelleen maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain (612/2006) ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/1994) nojalla ja ne vastaavat luopumistukia koskevien säännösten osalta pääosin toisiaan. Luopumistukien maksatus jatkuu vielä käytännössä ja viimeinen luopumistuen maksuerä on tulossa maksuun vuonna 2029.

Luopumistuki on maatalouden rakennetuki, jota on voitu myöntää maatalousyrittäjälle, joka pysyvästi lopettaa kaupallisen maatalouden harjoittamisen luopumalla vähintään maatilansa maatalousmaasta ja sukupolvenvaihdoksissa lisäksi tuotantorakennuksista luopumistukilaissa säädettyin tavoin. Tuen myöntämisen edellytyksenä on ollut, että maatalousyrittäjä omistaa maatilaa kokonaan tai osaksi ja on harjoittanut maataloutta luopumista edeltäneen kymmenen vuoden ajan omaan tai yhteiseen lukuun sekä ollut vähintään viiden vuoden ajan välittömästi ennen luopumista vakuutettu maatalousyrittäjänä maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) nojalla. Myös maatalousyrittäjän aviopuoliso sekä sellainen leski, jolla on avio-oikeus jäämistöön kuuluvaan maatilaan, ovat voineet saada luopumistukea, vaikka heillä ei olisi lainkaan omistusoosuutta luopumisen kohteena olevasta maatilasta. Olennaista luopumistuen saamisessa on ollut yrittäjäasema maatilalla. Raja yrittäjyyden ja työsuhteen välillä ratkaistaan maatalousyrittäjän eläkelain perusteella.

Luopumistuki määräytyy yksilöllisesti jokaisella tuensaajalla, ja tuki muodostuu perusmäärästä ja täydennysosasta. Luopumistuen perusmäärä on yhtä suuri kuin maatalousyrittäjän eläkelain

mukainen työkyvyttömyyseläke, joka maatalousyrittäjälle olisi myönnetty, jos hänellä luopumisen tapahtuessa olisi ollut oikeus täyden työkyvyttömyyseläkkeen saamiseen. Perusmäärän suuruutta määrittäessä ei kuitenkaan oteta huomioon oikeutta eläkkeeseen, joka perustuu maatalousyrittäjän eläkelaiissa tarkoitettuun apurahansaajana työskentelyyn, maatalousyrittäjän työtai virkasuhteeseen tai muuhun kuin maatalousyrittäjän eläkelaiissa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan. Luopumistuen perusmäärässä ei myöskään oteta huomioon palkattomilta ajoilta karttunutta eläketurvaa. Luopumistuen perusmäärän laskemiseen vaikuttavat eläkkeen perusteena oleva maatalousyrittäjän eläkelain mukainen työtulo sekä eläkkeen karttumisprosentti. Luopumistuen perusmäärä sisältää lisäksi maatalousyrittäjän eläkelain 70 §:n mukaisen tulevan ajan osuuden, jolla tarkoitetaan aikaa luopumisvuoden alusta sen kalenterikuukauden loppuun, jona luopuja täyttää 63 vuotta. Tulevan ajan osuudelta eläkettä karttuu nykyisten säännösten mukaan luopumisvuoden alusta 1,5 prosenttia vuotta kohden sen kuukauden loppuun, jona henkilö täyttää 63 vuotta. Luopumistuen perusmäärän osuus muodostuu luopumista edeltävän vuoden loppuun mennessä ansaitun eläkkeen ja tulevan ajan eläkeosan yhteismäärästä. Luopumista edeltävän vuoden loppuun mennessä ansaittu eläkeosa tarkistetaan lisäksi työntekijän eläkelain (395/2006) 83 §:ssä tarkoitettulla luopumisvuodelle vahvistetulla elinaikakertoimella. Luopumistuen perusmäärä tarkistetaan vuosittain työntekijän eläkelain 98 §:ssä tarkoitettulla työeläkeindeksillä. Kun luopumistuen maksaminen on aloitettu, luopumistuen saajalle karttuu muusta ansiotyöstä eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa eli vastaavasti kuin eläkettä saavilla henkilöillä.

Luopumistuen saaminen edellyttää kaupallisesta maatalouden harjoittamisesta luopumista sekä metsätalouden hankintatöiden lopettamista pysyvästi. Lisäksi myös muuta ansiotoimintaa on rajoitettu. Maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 14 §:n 1 momentin mukaan luopumistukea ei makseta ennen kuin luopuja on toimittanut Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle (Mela) selvityksen myös muiden kuin kaupallisesta maatalouden harjoittamisesta ja metsätalouden hankintatöiden lopettamisesta tai niiden vähentämisestä siten, että hänen niistä saamiensa ansiotulojen määrän voidaan arvioida jäävän pienemmäksi kuin 523,61 euroa kuukaudessa tarkistettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitettulla palkkakertoimella eli 767,09 euroa kuukaudessa vuoden 2021 tasolla. Mainitun lainkohdan mukaisena tulona ei kuitenkaan pidetä omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005) tarkoitettua omaishoidon tukea eikä perhehoitajalaissa (312/1992) tarkoitettua palkkiota.

Luopumistuen maksamisen osalta maatalouden harjoittamisesta luopumisesta annetun lain 38 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan luopumistukea ei kuitenkaan suoriteta ennen kuin luopuja on lopettanut muut ansiotyönsä tai vähentänyt niitä siten, että luopujan niistä saamien ansiotulojen voidaan arvioida jäävän 14 §:ssä säädettyä määrää pienemmäksi. Edellä mainitun lain 38 §:n 2 momentin mukaan luopumistukea ei makseta vajaalta kalenterikuukaudelta.

Luopumistuen maksun keskeyttämisestä säädetään maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 45 §:ssä. Kyseisen pykälän 1 momentin mukaan luopumistukea ei makseta kalenterikuukaudelta, jonka aikana luopumistuen saaja on ansiotyössä ja ansaitsee vähintään 523,61 euroa kuukaudessa tarkistettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitettulla palkkakertoimella. Tällöin tulona ei oteta huomioon mainitun lain 14 §:ssä tarkoitettua tuloa, jota ei lueta ansiotyöstä saaduksi tuloksi luopumistukea myönnettäessäkään. Edellä mainittu ansiotuloraja tarkistetaan vuosittain työntekijän eläkelain 96 §:ssä tarkoitettulla palkkakertoimella. Kun Maatalousyrittäjien eläkelaitos saa tiedon seikasta, jonka perusteella luopumistukea ei saisi maksaa, eläkelaitoksen on maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 45 §:n 2 momentin nojalla keskeytettävä luopumistuen maksaminen seuraavasta mahdollisesta maksujaksosta alkaen, jos syy luopumistuen maksamisen keskeyttämiseen on edelleen olemassa.

Luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuudesta säädetään maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 49 §:ssä. Kyseisen pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan luopumistuen saaja on velvollinen ilmoittamaan eläkelaitokselle ryhtymisestään ansiotyöhön, josta saatava ansiotulo on vähintään 45 §:n 1 momentissa säädetyn rahamäärän suuruinen taikka ansiotyöstä saatavan ansiotulon noususta vähintään sanotun rahamäärän suuruiseksi. Maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 30 a §:n mukaan luopumistuen saaja on velvollinen ilmoittamaan eläkelaitokselle sellaisista muutoksista, jotka vaikuttavat hänen oikeuteensa saada luopumistukea tai hänen saamaansa luopumistuen määrään. Kyseisen pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat määräykset niistä 1 momentissa tarkoitetuista muutoksista, joista luopumistuen saajalla on ilmoitusvelvollisuus. Maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun asetuksen (1583/1994) 22 §:n 2 kohdan mukaan luopumistuen saaja on velvollinen ilmoittamaan eläkelaitokselle ryhtymisestään ansiotyöhön, josta saatava ansiotulo on vähintään luopumistukilain 25 §:n 1 momentissa tarkoitetun rahamäärän suuruinen, taikka ansiotyöstä saatavan ansiotulon noususta vähintään sanotun rahamäärän suuruiseksi.

Luopumistuensaajat tekevät nykyisin luopumistuen rinnalla tyypillisesti maatalouden lomitus-työtä sekä jonkin verran muita töitä esimerkiksi terveydenhuollon erilaisissa tehtävissä. Maatalouslomittajan tehtävänä on hoitaa maataloutta harjoittavan päivittäiset kotieläinten hoitotyöt. Lomittaja hoitaa työt, jotka ovat välttämättömiä tuotantoeläinten hyvinvoinnin kannalta. Maatalouden harjoittamisesta luopuneiden osaamista on Maatalousyrittäjien eläkelaitoksesta saatujen tietojen mukaan hyödynnetty aiemminkin lomituksen paikallisyksiköiden järjestämissä lomituspalveluissa.

Nyt esitettävää luopumistuen ansiotulorajaa koskeva poikkeus oli määräaikaaisesti voimassa myös vuonna 2020. Määräaikaisestä poikkeuksesta oli säädetty lailla eräistä maatalouden luopumistuen ansiotulorajaan covid-19-epidemian johdosta sovellettavista väliaikaisista menettelyistä (446/2020). Luopumistuensaajien aikavälillä 16.3—31.12.2020 tekemän työn perusteella ansaitsemat tulot eivät vaikuttaneet luopumistuen maksamiseen. Väliaikainen laki tuli voimaan 17.6.2020, ja sitä sovellettiin takautuvasti 16.3.2020 alkaen ansaittuihin ansiotuloihin. Laki oli voimassa 31.12.2020 asti. Väliaikaisella lailla turvattiin osaltaan huoltovarmuuden kannalta keskeisten maatalouden alkutuotannon ja puutarha-alan työvoiman saantia vuoden 2020 osalta.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos tiedotti kesäkuussa 2020 henkilökohtaisella kirjeellä kaikille asiakkailleen, joilla oli oikeus luopumistukeen väliaikaisen lain soveltamisaikana siitä, että luopumistuen ansiotulorajasta luovutaan määräajaksi 16.3—31.12.2020. Väliaikaisen lain tarjoamaa mahdollisuutta nostaa luopumistukea työskentelyn rinnalla käytti hyväkseen yhteensä 80 henkilöä, joiden luopumistuen maksaminen oli keskeytetty tai joiden luopumistuen maksaminen ei ollut alkanut siitä syystä, että heidän ansiotulonsa ylittivät ansiotulorajan. Heille maksettiin vuoden 2020 aikana luopumistukea yhteensä 634 373,48 euroa. Vuonna 2020 voimassa olleen poikkeuksen arvioitiin lisäävän luopumistukimenoja enintään 1 000 000 eurolla. Tämän lisäkustannuksen arvioitiin syntyvän 90 ns. lepäävän luopumistuen ja 30 keskeytetyn luopumistuen, eli yhteensä 120 henkilön, myötävaikutuksella. Sekä henkilö- että euromäärässä toteuma vuonna 2020 oli noin kaksi kolmasosaa arvioidusta.

Lisäksi osa 1 700 luopumistuensaajista ei työskennellyt aiemmin tai heidän tulonsa jäivät luopumistuen ansiotulorajan alapuolelle. Myös heidän työskentely maatalouden alkutuotannon ja puutarha-alalla helpottui väliaikaisen lain ansiosta. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen tilastoista ei ole kuitenkaan mahdollista saada tältä osin henkilömäärätietoja.

Tarkkoja tietoja ansiotyöntekemisestä ja sen kohdistumisesta eri toimialoille ei ole käytettävissä. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen maksurekisterin perusteella vuoden 2020 väliaikaisen

lain aikana luopumistuensaajat, joiden luopumistuki oli ollut keskeytyneenä tai lepäävänä, työskentelivät keskimäärin 4,9 kuukautta.

3 Tavoitteet

Lakiehdotuksen tarkoituksena on mahdollistaa väliaikaisesti maatalouden luopumistukeen oikeutettujen tuensaajien ansiotyössäkäynti huoltovarmuuden turvaamiseksi covid-19-epidemian aiheuttamissa olosuhteissa maa- ja metsätalousministeriön toimialan kannalta kriittisissä tehtävissä ilman, että työssä ansaitun tulon määrä vaikuttaisi maatalouden harjoittamisesta luopuneen oikeuteen saada luopumistukea 1.3.2021—31.12.2021.

Esityksen tavoitteena on edistää luopumistuensaajien työpanoksen ja osaamisen hyödyntämistä nykyistä enemmän ja näin osaltaan tukea covid-19-epidemian aiheuttamissa olosuhteissa huoltovarmuustavoitteiden toteutumista alkutuotannon kannalta kriittisillä aloilla, erityisesti maataloudessa ja puutarha-alalla.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan eräitä poikkeusmenettelyjä, joita sovellettaisiin väliaikaisesti maatalouden luopumistuen ansiotulorajaa koskeviin säännöksiin maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetussa laissa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa. Koska ulkomaista kausityövoimaa on saatavissa covid-19-epidemian aiheuttamissa olosuhteissa vain osa tarpeesta, on pyrittävä lisäämään kotimaisen työvoiman saamista erityisesti puutarhatalouden ja maatalouden kevään, kesän ja syksyn kausityövoiman tarpeeseen. Lisäksi on varauduttava siihen, että saatavilla olisi riittävästi ammattitaitoista sijaisapua erityisesti kotieläintiloilla sairaustilanteissa myös loppuvuoden aikana, kun covid-19-epidemia voi aiheuttaa sairastumisia maataloilla. Luopumistuen saajat ovat entisiä maatalouden harjoittajia ja heillä on maataloudessa vaadittavaa erityisosaamista ja ammattitaitoa. Tästä syystä luopumistuen saajien pitäisi saada työskennellä nykyistä enemmän menettämättä luopumistukea. Useimmilla luopumistuen määrä on alle 1000 euroa kuukaudessa. Ansiotulorajoitteen takia vain pieni osa luopumistuen saajista on tehnyt tilapäisesti töitä niin paljon, että enimmäisansiotulo olisi ylittynyt. Nykyisessä epidemiatilanteessa osaava työpanos pitäisi saada täysimääräisesti käyttöön. Tästä syystä esitetään, että eräitä muun kuin kaupallisen maatalouden harjoittamisesta tai metsätalouden hankintatyöstä saatujen, ansiotulorajaan liittyviä ja luopumistuen maksamista ja sen aloittamista, luopumistuen maksun keskeyttämistä ja luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuutta koskevia edellytyksiä ei sovellettaisi 1.3.2021 ja 31.12.2021 välisenä aikana. Esityksen tarkoituksena on mahdollistaa väliaikaisesti maatalouden luopumistukeen oikeutettujen tuensaajien ansiotyöskentely huoltovarmuuden turvaamiseksi covid-19-epidemian aiheuttamissa olosuhteissa maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan osalta erityisesti alkutuotannon kannalta kriittisissä tehtävissä ilman, että palkkатыössä ansaitun tulon määrä vaikuttaisi maatalouden harjoittamisesta luopuneen oikeuteen saada luopumistukea 1.3.2021 ja 31.12.2021 välisenä aikana. Lakia ehdotetaan sovellettavaksi taannehtivasti 1.3.2021 alkaen, jotta voitaisiin taata tuensaajien yhdenvertainen kohtelu siltä osin, kuin olisi kyse tuensaajista, jotka ovat poikkeusolojen vallitessa jo ehtineet työskennellä siten, että luopumistukilaeissa muun ansiotulon osalta säädetty ansiotulorajan ylityksen johdosta tuensaajille ei ole maksettu tukea.

Esitettyjen poikkeusmenettelyjen johdosta luopumistukea voitaisiin suorittaa väliaikaisesti vuoden 2021 loppuun asti myös siinä tapauksessa, että muutoin luopumistukeen oikeutetun luopujan muusta työstä kuin kaupallisen maatalouden harjoittamisesta tai metsätalouden hankintatyöstä saatujen ansiotulojen määrä olisi 523,61 euroa tai enemmän kuukaudessa tarkastettuna

työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella. Hallinnollisen taakan näkökulmasta esityksen voidaan arvioida olevan myös toteutukseltaan yksinkertaisin vaihtoehto Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle. Nykyisen luopumistukijärjestelmän piirissä on noin 1 800 henkilöä (1 778 henkilöä 28.2.2021 tilanne), joita esitetty väliaikainen laki koskisi.

Vuoden 2017 työeläkeuudistuksen yhteydessä säädettiin, että lähtökohtaisesti kaikesta ansiotyöstä saadusta ansiotulosta karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuosiansiosta. Tässä yhteydessä kuitenkin säädettiin siirtymäsäännöksestä, jonka mukaan 53—62-vuotiailla henkilöillä karttumisprosentti olisi 1,7 prosenttia vuoden 2025 loppuun saakka. Jos henkilö kuitenkin jää eläkkeelle tai luopumistuella, karttumisprosentti ansiotyöstä eläkkeen tai luopumistuen rinnalla on 1,5 prosenttia. Henkilöillä, joiden luopumistuen maksamista ei ole muiden ansiotöiden vuoksi aloitettu, luopumistuen maksamisen aloittaminen esityksen johdosta aiheuttaisi sen, että heidän tekemästään ansiotyöstä karttuva työeläkkeen karttumaprocentti voisi pienentyä 0,2 prosenttia sen jälkeen, kun luopumistuen maksaminen on aloitettu ja pienempi karttumaprocentti muussa ansiotyössä jatkuisi lain voimaantulon jälkeenkin. Tästä johtuen luopumistuen maksaminen aloitettaisiin näissä tilanteissa vain luopujan Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle antaman kirjallisen ilmoituksen perusteella, joka olisi tehtävä lain voimassaolon aikana.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Hallituksen esityksen valmistelun hetkellä on vaikea vielä ennustaa, kuinka kauan rajoitustoimenpiteet ovat voimassa ja kuinka syvälle covid-19-epidemian taloudelliset vaikutukset ulottuvat. On mahdotonta tietää, kuinka kauan nämä tekijät vaikuttavat maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan osalta sillä tavoin, että kokeneen ja osaavan työvoiman pula ei vaaranna huoltovarmuuden kannalta akuutteja tai toimialan toiminnan kannalta kriittisiä työtehtäviä esimerkiksi kotieläintuotannon sekä eläinten hoidon ja terveyden kannalta välttämättömissä töissä samoin kuin esimerkiksi kasvintuotannon välttämättömissä töissä avomaalla ja kasvihuoneissa, mukaan lukien rehuntuotanto.

EU- valtiontukisääntely

Esityksessä ehdotetuilla poikkeusmenettelyillä ei ole vaikutusta EU-lainsäädännöstä tai valtiontukisäännöistä aiheutuvien Suomen velvoitteiden täyttämiseen. Komissiolle notifioitu viimeisin luopumistukijärjestelmä on päättynyt 31.12.2018 ja sen mukaiset maksut jatkuvat edelleen, mutta itse tukijärjestelmä ja sen valtiontukihyväksyntä ovat päättyneet.

EU-valtiontukisääntelyn näkökulmasta huomionarvoista on, että luopumistukijärjestelmän mukaisessa tuessa on kyse yrittäjälle asetetusta vaatimuksesta koskien maatalouden harjoittamista, joka ei ulotu palkkatöihin. Ehdotetun väliaikaisen lain myötä tuensaajien joukko ei laajene tai kapene, tuki-intensiteetti ei lisäännä eikä esityksen kilpailuvaikutuksia voida lähtökohtaisesti pitää ainoastaan tiettyjä yrityksiä tai toimialoja suosivia. Esityksen mukaisella väliaikaisella lailla tehtävien palkkatyön ansiotulorajaan koskevien poikkeusmenettelyjen johdosta ei näillä perusteilla vaikuttaisi muodostuvan uutta notifioitavaa valtiontukea.

EU-valtiontukisääntelyn näkökulmasta arvioitavaksi tulee lähinnä kysymys siitä, voivatko valtiontuen hyväksyttävyyssperusteet muuttua sen jälkeen, kun tukiohjelma on loppunut. Komissio on arvioinut viimeisimmän ja vuonna 2018 päättyneen luopumistukijärjestelmän mukaista tukiohjelman soveltumista sisämarkkinoille hyödyntäen vuosien 2000—2006 maatalouden suuntaviivojen (2000/C 28/02) yhteisiä arviointiperiaatteita sekä toimenpidekohtaisia sääntöjä, joissa mainitun kaltaista ansiotulorajaa ei jäsenmaan tukiohjelmalta edellytetä. Esityksen mu-

kaisella väliaikaisella lailla tehtävien palkkatyön ansiotulorajaan koskevilla poikkeusmenettelyillä ei arvioida olevan jälkikäteen vaikutusta edellä mainittuihin, jo toteutuneisiin kilpailuvaihtuksiin.

Jos komissiolle ilmoitetun, vuonna 2018 päättyneen, luopumistukiohjelman mukainen tuloraja olisi alusta alkaen ollut korkeampi, komissio olisi arvioinut sitä vuosien 2000—2006 maatalouden suuntaviivojen pohjalta. Näissä suuntaviivoissa saman toimenpiteen 8 alle on listattu varhaiseläke ja kannattamattoman tilan luopumistuki, ja tukitoimenpiteiden ehdot ovat pitkälti samat. Varhaiseläkkeen osalta ei ole mainintaa muualta tulevan tulon rajoitteesta, ja luopumistuen osalta kirjaus on jopa päinvastoin, korostaen tuensaajan siirtymän helpottamista kohti muuta taloudellista toimintaa. Maatalouden suuntaviivat vuosille 2007—2013 (2006/C 319/01) eivät myöskään ehdosta mainitse, ja voimassa olevista suuntaviivoista (2014/C 204/01) varhaiseläketuimenpidettä ei enää löydy. Tulorajaa ei myöskään ole käsitelty Suomen järjestelmää koskevilla komission päätöksissä vuosina 2002—2014 osana tukijärjestelmän yhteismarkkinoille soveltuvuuden arviointia. Suuntaviivojen muotoilujen perusteella on tulkittavissa siten, ettei tulorajan olemassaolo tai sen suuruus ole todennäköisesti ollut komission luopumistukijärjestelmän hyväksynnän kannalta ratkaiseva tekijä.

Taloudelliset vaikutukset

Luopumistuesta aiheutuvat menot maksetaan valtion talousarvion momentilta 30.10.42 (Luopumistuet ja –eläkkeet, S 2v). Luopumistukimenojen arvioidaan esityksen johdosta lisääntyvän noin 550 000 euroa. Menojen lisäys on arvioitu sen perusteella, että osa luopumistuen saajista ei ole aiempinakaan vuosina nostanut tilapäisesti luopumistukea liian suurten ansiotulojen takia (luopumistuki keskeytetty). Nämä henkilöt voisivat nyt esityksen mukaan saada luopumistuen. Lisämenoja syntyy myös niistä luopumistukeen oikeutetuista, jotka ovat jatkaneet pysyvästi ansiotyössä eivätkä ole ryhtyneet ollenkaan nostamaan luopumistukea, mutta jotka tämän esityksen myötä mahdollisesti siirtyisivät luopumistuelle (luopumistuki lepäävänä). Esityksessä tarkoitetuista muutoksista aiheutuvat kustannukset katetaan valtion talousarvion edellä mainitun momentin vuoden 2021 määrärahan puitteissa.

Esityksen johdosta maatalouden luopumistukeen oikeutetuilla tuensaajilla olisi mahdollista tehdä muuta ansiotyötä kuin kaupallista maatalouden harjoittamista ilman, että työssä ansaitun tulon määrä vaikuttaisi maatalouden harjoittamisesta luopuneen oikeuteen saada luopumistukea.

Ne 72 henkilöä, joilla luopumistuen maksaminen on ehdotetun lain voimaantullessa keskeytyneenä muiden ansiotöiden vuoksi, voisivat hakea luopumistuen maksuun saattamista 1.3.2021—31.12.2021 väliseltä ajanjaksolta. Lisäksi niille 20 luopumistuensaajalle, joilla luopumistuki on muiden ansiotöiden vuoksi lepäävänä, luopumistuen maksaminen aloitettaisiin vastaavana ajanjaksona. Tällaisten henkilöiden osalta luopumistukea ei makseta, koska henkilön ansiotulot ylittävät luopumistukilaeissa säädetyn ansiotulorajan. Näiden 92 henkilön luopumistuki on määrältään keskimäärin noin 877 euroa kuukaudessa vuoden 2021 tasolla. Tästä aiheutuisi arviolta noin 550 000 euron valtion menojen lisäys lain voimassaoloajalta, mikäli vastaavan suuruinen osuus kuin vuonna 2020 niistä, joiden luopumistuki on keskeytetty tai lepäävänä, hakisivat luopumistuen maksamisen aloittamista 1.3.2021 alkaen.

Aiemmin pysyvästi luopumistukea saaneiden henkilöiden ja tänä vuonna maksuun alkavien henkilöiden luopumistuesta aiheutuvat menot on huomioitu momentin määrärahan mitoituksessa talousarviossa 2021. Näitä luopujia, joita esitys koskisi on yhteensä 1 686 henkilöä.

On arvioitu, että esityksen perusteella näistä 1 686 luopumistuen saajasta, joita esitys koskee, voisi työllistyä noin 100 henkilöä. Keskimääräinen luopumistuen määrä näillä henkilöillä on 897 euroa kuukaudessa vuoden 2021 tasolla. Kaikkien luopumistuensaajien ei arvioida työllistyvän johtuen esimerkiksi tuensaajien korkeasta keski-ikästä (61,6 vuotta). Tuensaajien ei myöskään arvioida työskentelevän koko ehdotetun lain voimassaoloaikaa, vaan on arvioitu, että tuensaajat voisivat työskennellä keskimäärin noin kolme kuukautta johtuen esimerkiksi tehtävän työn kausiluonteisuudesta. Jos tuensaajista 100 henkilöä tekisi ansiotyötä kolmen kuukauden ajan siten, että ansiotuloraja ylittyi, olisi kysymys arviolta noin 300 000 euron luopumistuen määrästä, jota ei perittäisi luopumistuensaajilta takaisin. Jos lakiesitys ei toteutuisi, luopumistuensaajat eivät todennäköisesti työllistäisi itseään aiempia vuosia suuremmassa määrin siten, että ansiotuloraja ylittyisi, koska tuensaajat tietäisivät sen johtavan luopumistuen takaisinperintään. Tällöin valtiolle aiheutuisi joka tapauksessa edellä esitetyt luopumistukimenot.

Luopumistuen piiriin kuuluville henkilöille, jotka ryhtyisivät ansiotyöhön, ei aiheutuisi luopumistuen maksun keskeytystä, vaikka heidän palkkatyössään ansaitsemansa ansiotulot ylittäisivät maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetussa laissa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa säädetyn muuta ansiotyötä koskevan ansiotulorajan. Tämän arvioidaan kannustavan luopumistuen saajia siirtymään väliaikaisesti ansiotyöhön covid-19-epidemian aiheuttamissa olosuhteissa.

Kannustamalla luopumistuensaajia yhteiskunnan huoltovarmuuden piiriin kuuluville aloille, joissa on työvoimapulaa, luopumistuensaajat tulisivat maksamaan tekemistään ansiotöistä veroja, joten valtion ansiotuloverotettavan tulon määrä vuonna 2021 myös kasvaisi. Tarkkoja arvioita siitä, kuinka moni luopumistuensaaja ryhtyisi ansiotyöhön, ei ole mahdollista esittää.

5 Lausuntopalaute

Lausuntoja saapui määräaikaan mennessä yhteensä seitsemän. Yleisellä tasolla esityksen tavoitteita pidettiin lausunnoissa hyvinä ja kannatettavina. Valtiovarainministeriö totesi, että esityksessä tarkoitetuista muutoksista aiheutuvien kustannusten perusteet on yksilöity esityksessä. Ministeriö totesi lisäksi, että esityksen mukaan kyseiset kustannukset katetaan valtion talousarvion momentin 30.10.42 (Luopumistuet ja -eläkkeet) vuoden 2021 määrärahan puitteissa. Työ- ja elinkeinoministeriö piti esitystä huoltovarmuuden kannalta perusteltuna, koska sillä voidaan osaltaan vaikuttaa tärkeän maatalouden kausityövoiman saatavuuteen osaavalla työvoimalla. Oikeusministeriöllä sekä sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ollut lausuttavaa esityksestä. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksella ei ollut huomautettavaa ehdotetun lain sisältöön. Maatalousyrittäjien eläkelaitos totesi, että ehdotettu laki vastaa sisällöltään vuonna 2020 voimassa ollutta lakia, mikä sujuvoittaa ehdotetun lain toimeenpanoa Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa. Ruokavirasto piti ehdotettuja esityksiä hyvinä, eikä Ruokavirastolla ollut ehdotettuihin muutoksiin huomautettavaa. Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto kannatti esitystä.

Lausuntopalaute ei aiheuttanut muutostarvetta pykäliin tai perusteluihin.

6 Säännöskohtaiset perustelut

1 §. Soveltamisala. Lakiehdotuksen 1 §:ssä rajattaisiin ehdotettu lain soveltamisala koskemaan covid-19-epidemiasta aiheutuvien poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta eräitä maatalouden luopumistuen maksamisen aloittamista, luopumistuen maksamista, luopumistuen maksun keskeyttämistä ja luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuutta koskevia edellytyksiä, joita noudatettaisiin väliaikaisesti maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetussa laissa (612/2006) ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa (1293/1994).

Ehdotettu laki olisi erityissäännös suhteessa edellä mainittuun tukilainsäädäntöön, ja se muodostaisi soveltamisalaltaan rajatun, määräaikaisen poikkeuksen kyseiseen tukilainsäädäntöön.

2 §. Luopumistuen maksamisen aloittaminen. Pykälä koskisi tilannetta, jossa luopumistuen maksamista ei ole vielä aloitettu. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että vaikka luopujan muusta työstä kuin kaupallisen maatalouden harjoittamisesta tai metsätalouden hankintatyöstä saatujen ansiotulojen määrän voitaisiin arvioida olevan vähintään 523,61 euroa tarkastettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella, luopujalle voitaisiin poikkeuksellisesti aloittaa luopumistuen maksaminen maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun 14 §:n 1 momentin ja 38 §:n 1 momentin 3 kohdan säännöksiin estämättä. Luopumistukea voitaisiin ehdotettavan 3 §:n perusteella maksaa lain voimassaoloajan eli 31.12.2021 saakka.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että luopujan tulee kirjallisesti ilmoittaa Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle hakevansa luopumistuen maksamisen aloittamista. Luopujan kirjallinen ilmoitus olisi edellytyksenä sille, että Maatalousyrittäjien eläkelaitos voisi aloittaa luopumistuen maksamisen. Kirjallinen ilmoitus olisi tehtävä viimeistään 31.12.2021, jotta tuen voisi saada maksuun takautuvasti aikaisintaan 1.3.2021 lukien.

3 §. Luopumistuen maksaminen ja maksun keskeyttäminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että luopumistukea maksettaisiin poikkeuksellisesti siitä huolimatta, että luopumistuen saaja on ansiotyössä ja ansaitsee vähintään 523,61 euroa kuukaudessa tarkastettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 45 §:n 1 momentin ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 25 §:n 1 momentin säännöksiin estämättä. Mikäli luopumistuki olisi lain voimaantullessa jo keskeytyneenä muiden ansiotöiden vuoksi, Maatalousyrittäjien eläkelaitos maksaisi luopujalle luopumistukea takautuvasti aikaisintaan 1.3.2021 lukien.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että Maatalousyrittäjien eläkelaitos ei saisi keskeyttää luopumistuen maksua maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 45 §:n 2 momentissa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 25 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetuissa tapauksissa eli tilanteissa, joissa luopumistuen saajan muut ansiotulot olisivat vähintään 523,61 euroa kuukaudessa tarkastettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.

4 §. Luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin siitä, että luopumistuen saajalla ei poikkeuksellisesti olisi ansiotulojaan koskevaa ilmoitusvelvollisuutta maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 49 §:n 2 momentin 2 kohdassa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 30 a §:n 1 momentin mukaisissa maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun asetuksen (1583/1994) 22 §:n 2 kohdassa tarkemmin tarkoitetuissa tapauksissa.

5 §. Voimaantulo. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, ja se olisi voimassa vuoden 2021 loppuun. Lakia sovellettaisiin taannehtivasti 1.3.2021 alkaen jotta voitaisiin taata tuensaajien yhdenvertainen kohtelu siltä osin, kuin olisi kyse tuensaajista, jotka ovat poikkeusolojen vallitessa jo ehtineet työskennellä siten, että luopumistukilaeissa muun ansiotulon osalta säädetty ansiotulorajan ylityksen johdosta tuensaajille ei ole maksettu tukea. Ansiotuloa, joka olisi ansaittu 1.3.2021 tai sen jälkeen ja viimeistään 31.12.2021 ei otettaisi huomioon. Ehdotetun lain 2 ja 3 §:ssä mainittu rahamäärä vastaisi työntekijän eläkelain 96 §:ssä tarkoitetun palkkakertoimen arvoa 1 vuonna 2004.

7 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan mahdollisimman pian ja on voimassa vuoden 2021 loppuun. Valtioneuvosto totesi yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa 1.3.2021, että maassa valitsee koronavirustilanteen vuoksi poikkeusolot. Luopujien yhdenvertaisen kohtelun takamiseksi lakia ehdotetaan sovellettavaksi taannehtivasti 1.3.2021 alkaen.

8 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

Ehdotetuista määräaikaaisesti sovellettavista poikkeusmenettelyistä säädettäisiin lailla. Lakiehdotukseen ei sisälly asetuksenantovaltuuksia, joita olisi arvioitava perustuslain 80 §:n nojalla. Poikkeusmenettelyjä koskevat säännökset ovat täsmällisiä, ja ne täyttävät perustuslain 2 §:n 3 momentissa säädetyn lainalaisuusperiaatteen asettamat vaatimukset.

Perustuslain 6 §:n 1 momentti sisältää yleisen yhdenvertaisuuslausekkeen, jonka mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään (HE 309/1993 vp). Perustuslain 6 §:n 2 momentissa yhdenvertaisuuslauseketta täydentää syrjintäkielto. Perustuslakivaliokunta on todennut metsätalouden tukia koskevassa lausunnossaan (46/2006 vp) muun muassa, että lainsäädännölle on toisaalta ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa. Perusoikeusuudistuksen esitöiden ja perustuslakivaliokunnan käytännön valossa on lisäksi katsottu, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (HE 309/1993 vp, s. 42—43, PeVL 59/2002 vp, s. 2, PeVL 1/2006 vp, s. 2, PeVL 38/2006 vp, s. 2). Olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla (HE 309/1993 vp, s. 44, PeVL 14/2006 vp, s. 2, PeVL 25/2006 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut yhdenvertaisuutta erilaisen tukisääntelyn yhteydessä (PeVL 32/200 vp, s. 2, PeVL 14/2003 vp, s. 4, PeVL 46/2006 vp, s. 2, PeVL 4/2008 vp, s. 3, PeVL 37/2010 vp, s. 3 ja PeVL 58/2016 vp, s. 4—5). Valiokunta totesi muun muassa metsätalouden tukia koskevassa lausunnossaan, että pelkkää maantieteellistä kriteeriä ei voida pitää hyväksyttävänä erotteluperusteena perustuslain 6 §:n 2 momentin kannalta (PeVL 59/2001 vp, s. 2/I), mutta sen sijaan maanomistajien välisen eriarvoisuuden vähentäminen sekä samalla metsien hyvän hoidon ja käytön ja sitä kautta ympäristön suojelun edistäminen olivat hyväksyttäviä erotteluperusteita. Valiokunta totesi, että, ottaen huomioon tukien hakemisen olevan metsänomistajille vapaaehtoista ja rahoituksen myöntäminen harkinnanvaraista, metsänomistajien muodollisen yhdenvertaisuuden kannalta sääntelyn merkitys on verrattain vähäinen eikä muodostu perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännöksen kannalta ongelmalliseksi (PeVL 46/2006 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunta on todennut luopumistukilakien muutosesitystä koskevassa lausunnossaan 18/2006 vp muun muassa, että luopumistuki liittyy monilta osin eläkejärjestelmään, mutta valtiosääntöoikeudellisesti sitä ei voida rinnastaa sen enempää vanhuus- kuin työkyvyttömyyseläkkeeseenkään. Siinä ei ole kysymys työttömyysturvasta, eikä sitä voida pitää perustuslain 19 §:n 2 momentin tarkoittamana perustoimeentuloa turvaavana lainsäädäntönä. Oikeus luopumistukeen ei myöskään kerry ansaintaperiaatteen mukaisesti siten, että sitä olisi tarkasteltava perustuslain 15 §:n takaaman omaisuuden suojan näkökulmasta (PeVL 30/2005 vp, s. 2, PeVL 60/2002 vp, s. 2—3, PeVL 9/1999 vp, s. 2—3). Kysymys on maatalouden harjoittamista koskevasta lainsäädännöstä (PeVL 18/2006 vp).

Esitetty sääntely koskee maatalouden luopumistukijärjestelmistä jo myönnettyjen luopumistukien maksatusta koskevien eräiden edellytysten määräaikaista soveltamatta jättämistä. Esityksen vaikutusten johdosta maatalouden harjoittamisesta luopuneiden ansiotyössä ansaitsemansa ansiotulon määrä ei vaikuttaisi luopujien oikeuteen saada luopumistukea covid-19-epidemian aiheuttamissa olosuhteissa aikavälillä 1.3.2021—31.12.2021. Kuten edellä aiemmin on tuotu esiin, luopumistukea voidaan pitää eräänlaisena eläkkeen kaltaisena tuen muotona ja tuki liittyy monilta osin eläkejärjestelmään, mutta valtiosääntöoikeudellisesti sitä ei voida rinnastaa sen enempää vanhuus- kuin työkyvyttömyyseläkkeeseenkään. Siinä ei ole myöskään kysymys työtömyysturvasta, eikä sitä voida pitää perustuslain 19 §:n 2 momentin tarkoittamana perustoitteentuloa turvaavana lainsäädäntönä. Oikeus luopumistukeen ei myöskään kerry ansaintaperiaatteen mukaisesti siten, että sitä olisi tarkasteltava perustuslain 15 §:n takaaman omaisuuden suojan näkökulmasta. Edellä esitetty huomioon ottaen, on selvää, että kyse on hyvin erityislaatuaisesta tukimuodosta, jolla on pyritty parantamaan aikanaan maatalouden rakennetta, eikä ehdotettua tuen maksatuksen edellytyksiä koskevan väliaikaisen sääntelyn suhtautumista muihin tukiin näin ollen ole käytännössä mahdollista edes arvioida. Yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta esityksen mukaista ehdotettua sääntelyä, jonka tavoitteena on turvata alkutuotannon kannalta kriittisiä työtehtäviä covid-19-epidemian aiheuttamissa olosuhteissa huoltovarmuuden ja ruokaturvan suojelemiseksi, voidaan vallitsevissa olosuhteissa pitää perusteltuna ja hyväksyttävänä yhteiskunnallisena intressinä. Luopumistukien hakeminen on lisäksi vapaaehtoista ja sen myöntäminen on harkinnanvaraista.

Jotta ennen ehdotetun lain voimaantuloa poikkeusoloissa luopumistukilaeissa säädettyä muun ansiotulon tulorajaa enemmän ansiotöitä tehneet maatalouden harjoittamisesta luopuneet tuensaajat tulisivat kohdelluksi yhdenvertaisesti esitetyn lain edessä suhteessa niihin luopumistuen saajiin, jotka eivät ennen lain voimaantuloa ole työskennelleet yli luopumistukilaeissa säädetyn ansiotulorajan, esityksen mukaisesti ehdotettua lakia tulisi soveltaa taannehtivasti. Lakia sovellettaisiin taannehtivasti siitä hetkestä alkaen, kun valtioneuvosto oli vuonna 2021 todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, että maassa vallitsee covid-19-epidemian vuoksi poikkeusolot, eli 1.3.2021. Ennen ehdotetun lain voimaantuloa poikkeusoloissa luopumistukilaeissa säädettyä muun ansiotulon tulorajaa enemmän ansiotöitä tehneet maatalouden harjoittamisesta luopuneille tuensaajille maksettaisiin takautuvasti luopumistukea 1.3.2021 alkaen ja näin lain taannehtivalla soveltamisella varmistettaisiin tuensaajien yhdenvertainen kohtelu ehdotetun lain edessä covid-19-epidemian aiheuttamissa olosuhteissa. Laki olisi määräaikaista ja voimassa 31.12.2021 saakka. Huoltovarmuuden osalta alkutuotannon kannalta kriittisen kausityövoiman tarve ulottuu kevään istutustöistä aina lokakuulle kestäväan sadonkorjuuseen. Lisäksi covid-19-epidemian jatkuessa mahdolliset viruksen aiheuttamat sairastumiset esimerkiksi tiloilla voivat aiheuttaa äkillistäkin osaavan ja kokeneen lisätyövoiman tarvetta vielä loppuvuoden aikana. Esityksen mukaisen sääntelyn ehdotettua voimassaoloaikaa vuoden 2021 loppuun voidaan tästä johtuen pitää perusteltuna ja välttämättömänä.

Esityksellä ei ole välittömiä vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Kyse ei ole esimerkiksi subjektiivisesta oikeudesta, vaan jo aiemmin luopujalle myönnetyn, maatalouden rakenteen parantamiseksi tarkoitetun tuen maksatusta koskevien, muun ansiotulon ansiotulorajaan liittyvien edellytysten määräaikaista soveltamisesta tavalla, joka mahdollistaisi maatalouden harjoittamisesta luopuneen henkilön työskentelyn palkkatöissä vallitsevissa covid-19-epidemiasta johtuvissa vallitsevissa covid-19-epidemian aiheuttamissa olosuhteissa ilman, että tehdyn työn määrä vaikuttaisi luopujan oikeuteen saada luopumistukea poikkeuksellisesti vuoden 2021 loppuun saakka.

Elinkeinonvapautta koskevan perustuslain 18 §:n 1 momentin perusteella jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Edelleen,

pykälän 2 momentin perusteella julkisen vallan on muun muassa edistettävä työllisyyttä. Esityksessä ei ehdoteta uusia rajoituksia tuen myöntämiseen eikä puututa tuensaajille jo myönnettyihin etuuksiin rajoittavasti tavalla, joka voisi muodostua ongelmalliseksi perustuslain 18 §:n säännöksillä suojatun elinkeinovapauden kannalta. Päinvastoin, esitykseen sisältyvillä väliaikaisilla säännöksillä arvioidaan olevan maa- ja metsätalousministeriön toimialan osalta huoltovarmuuden turvaamisen kannalta covid-19-epidemian aiheuttamissa olosuhteissa työllisyyttä edistävä vaikutus erityisesti alkutuotannossa maa- ja puutarhataloudessa esimerkiksi kotieläintuotannon sekä eläinten hoidon ja terveyden tehtävissä, mutta myös muissa tehtävissä, kuten maatalouden kausiluonteisissa tehtävissä.

Edellä mainituilla perusteilla katsotaan, että esitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

eräistä maatalouden luopumistuen ansiotulorajaan covid-19-epidemian johdosta sovellettavista väliaikaisista menettelyistä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään covid-19-epidemiasta aiheutuvien poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta väliaikaisista poikkeuksista eräisiin sellaisiin luopumistuen maksamisen aloittamista, luopumistuen maksamista ja luopumistuen maksun keskeyttämistä sekä luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuutta koskeviin edellytyksiin, joista säädetään maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetussa laissa (612/2006) ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa (1293/1994).

2 §

Luopumistuen maksamisen aloittaminen

Sen estämättä, mitä maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 14 §:n 1 momentissa ja 38 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetään, luopumistuen maksaminen luopujalle voidaan aloittaa siitä huolimatta, että luopujan muusta työstä kuin kaupallisen maatalouden harjoittamisesta tai metsätalouden hankintatyöstä saatujen ansiotulojen määrän voidaan arvioida olevan vähintään 523,61 euroa kuukaudessa tarkistettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.

Luopumistuen maksamisen aloittaminen edellyttää lisäksi, että luopuja kirjallisesti ilmoittaa Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle hakevansa luopumistuen maksamisen aloittamista viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2021.

3 §

Luopumistuen maksaminen ja maksun keskeyttäminen

Sen estämättä, mitä maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 45 §:n 1 momentissa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 25 §:n 1 momentissa säädetään, luopumistukea maksetaan siitä huolimatta, että luopumistuensaaja on ansiotyössä ja ansaitsee vähintään 523,61 euroa kuukaudessa tarkistettuna työntekijän eläkelain 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.

Luopumistuen maksamista ei saa keskeyttää maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 45 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa tai silloin, kun eläkelaitos saa tiedon seikasta, jonka perusteella luopumistukea ei maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 25 §:n 1 momentin mukaan saisi maksaa.

4 §

Luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuus

Poiketen siitä, mitä maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 49 §:n 2 momentin 2 kohdassa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 30 a §:n 1 momentissa säädetään, luopumistuen saajalla ei ole velvollisuutta ilmoittaa mainituissa lainkohdissa tarkoitetuista seikoista.

5 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2021 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2021.

Tätä lakia sovelletaan 1 päivänä maaliskuuta ja 31 päivänä joulukuuta 2021 välisenä aikana, mainitut päivät mukaan lukien, tehdyn työn perusteella ansaittuihin ansiotuloihin. Tämän lain 2 ja 3 §:ssä mainittu rahamäärä vastaa työntekijän eläkelain 96 §:ssä tarkoitetun palkkakertoimen arvoa yksi vuonna 2004.

Helsingissä 6.5.2021

Pääministeri

Sanna Marin

Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä